

1 Inleiding

Mag je op school kentekens van je godsdienst of levensbeschouwing dragen? In steeds meer scholen zijn symbolen als hoofddoeken en tulbanden verboden. Hoe gaan scholen en hun leerlingen hiermee om? In een open sfeer gaan scholieren hierover met elkaar in dialoog.

Aan het discussiesalon nemen 22 leerlingen van de volgende scholen deel: EDUGO Campus De Toren Oostakker, Koninklijk Atheneum Gentbrugge, Koninklijk Atheneum Lier, Koninklijk Atheneum Lokeren, Koninklijk Atheneum Pitzemburg Mechelen, Koninklijk Atheneum Tienen, Sint-Hendriks- en Zusters Maricoleninstituut Deinze, Sint-Jozefcollege Aarschot, Sint-Niklaasinstituut Anderlecht, Sint-Vincentiuscollege Ieper, Stella-Matutinacollege Lede en Technicum Sint-Truiden. Het zijn leerlingen met zeer verschillende achtergronden. Het is een open gesprek, het gaat niet over 'gelijk hebben' en 'gelijk halen'.

De dames Amarjit Kaur (Internationaal Comité), Joke Anthonissen (stafmedewerker jeugdbeleid van de Vlaamse Jeugdraad) en Nathalie De Bleeckere (Departement Onderwijs en Vorming) zijn als luisteraar aanwezig. De moderator van het gesprek is Chris Cnop, de begeleider diversiteit van de Vlaamse Scholierenkoepel.

2 Verslag

a. Stand van zaken (5 maart 2010)

Mag de school het dragen van een hoofddoek of een ander levensbeschouwelijk kenteken zoals een kruisje verbieden?

Ja, dat mag. Vanaf 1 september 2011 zijn in alle scholen van het gemeenschapsonderwijs (GO!) hoofddoeken en andere religieuze symbolen verboden. Voor de gemeentelijke – en stedelijke scholen, de provinciale scholen en de vrije scholen (o.a. het katholiek onderwijs) is het aan elke school (bestuur of inrichtende macht) apart om een beslissing te nemen. In sommige scholen zijn hoofddoeken verboden, in anderen is het toegelaten. Dit kan je terugvinden in het schoolreglement.

Er zijn wel enkele voorwaarden waaraan een schoolreglement moet voldoen. Zo mag het niet in strijd zijn met de fundamentele rechten en vrijheden van leerlingen of ouders.

b. Situatie op school

Welke regels zijn er in de scholen van de aanwezige leerlingen? Hoe staat jullie school tegenover bepaalde levensbeschouwelijke tekens en praktijken?

- <Sint-Vincentiuscollege Ieper> Er zijn weinig leerlingen met een andere afkomst of godsdienst. Je kan in onze school enkel katholieke godsdienst volgen.
- <Sint-Jozefscollege Aarschot> Er zijn niet veel 'migranten' op school. We denken dat de hoofddoek toegelaten is, want er staat niets over in het schoolreglement. Hoofddekseis zoals petten mag je niet dragen in de les.
- <Stella-Matutinacollege Lede> Hoofddoeken mogen voorlopig wel. Er zijn weinig leerlingen en leerkrachten die hun godsdienst tonen.
- <Sint-Hendriks- en Zusters Maricoleninstituut Deinze> Er zijn weinig meisjes met een hoofddoek. Hoofddekseis mogen niet in de les, wel op de speelplaats.
- <Koninklijk Atheneum Gentbrugge> Bij ons doen de meisjes hun hoofddoek uit.
- <Technicum Sint-Truiden> Ik mag geen tulband dragen op mijn school. Ik draag een muts en zet ze af als ik op school kom.
- <Koninklijk Atheneum Tienen> In onze school is er niemand met een hoofddoek. Ik denk niet dat het verboden is. Hoofddekseis moeten binnen af.
- <EDUGO Campus De Toren Oostakker> Het mag enkel op de speelplaats. Er zijn weinig 'migranten'.
- <Sint-Niklaasinstituut Anderlecht> Bij ons mag je nergens een hoofddekseis dragen, behalve in de winter.
- <Koninklijk Atheneum Lokeren> Er zitten jongeren met verschillende godsdiensten. Petten moeten af, maar hoofddoeken mogen. Er zijn veel meisjes die volgend schooljaar weggaan, omdat ze hun hoofddoek niet meer mogen ophouden. Ze gaan dan thuis les volgen of zoeken een andere oplossing.
- <oud-leerling Sint-Jozefinstituut Bokrijk> Tulbanden mogen. Er is geen probleem. We hebben ook praktische oplossingen voor de zwemlessen enzovoort.
- <Koninklijk Atheneum Lier> Wij mogen onze hoofddoek nog dragen. We weten niet of er iets specifiek in het schoolreglement staat. We wachten af wat de Raad van State zegt.

c. Getuigenis van Sukhdeep Singh (Technicum Sint-Truiden)

Waarom draag je een tulband? Is het een bewuste keuze? Voel je druk om het wel of niet te dragen? Welke reacties krijg je?

De tulband is voor mij meer dan een stuk stof, het is als een lichaamsdeel. Het hoort bij het hoofd van de sikh. Het gebruik gaat terug tot de eerste goeroe aan het eind van de 13de eeuw. De 10de goeroe heeft het verplicht. Ook als je niet gedoopt bent, is het een gewoonte. Bij het doopsel worden hymnen opgezegd en wordt in een kom water met zoete stof geroerd. Je mag je haar niet knippen als je sikh bent. Je draagt een ijzeren armband, een houten kam, een speciale onderbroek en een kleine dolk. Een tulband is een teken van gelijkheid, het doorbreekt het denken in 'kasten'.

We krijgen soms vragen over de tulband op school. Vroeger werden we wel eens uitgescholden, net als meisjes met een hoofddoek. Ik voel me naakt als ik er geen draag. Als het verbod er komt, zou enkel een eigen sikh school een oplossing bieden.

d. Getuigenis van Seyma Kalkan en vriendin (KA Lier)

Waarom draag je een hoofddoek? Is dit een bewuste keuze? Voel je druk rondom jou om het wel of niet te dragen? Krijg je reacties omdat je een hoofddoek draagt?

Mijn geloof is de enige reden. Waarom zou ik het niet doen? Je moet je houden aan de regels van de godsdienst die je gekozen hebt. Ik heb lange tijd in het Atheneum van Antwerpen gezeten. Ik heb een paar jaar geleden de keuze voor de hoofddoek gemaakt. Ik heb geen sociale druk ervaren, ook niet op school. Ik voel me daar goed bij. Wij zijn niet voor 'eigen' scholen, maar we worden er toe gedwongen.

Reacties op de getuigenissen?

- Ja, andersgelovigen zijn welkom in onze school op voorwaarde dat ze katholieke godsdienst volgen.
- De moslims vormen Franstalige groepjes. En dat in een Nederlandstalige school in Brussel. Taal is een groter probleem dan de hoofddoek.
- De moslims die ik ken, hebben zelf de vrijheid om hun geloof in te vullen.
- Het meisje heeft het recht om de hoofddoek wel of niet te dragen. Het onderwijs moet zich meer bezighouden met de achterstand van de leerlingen, dan met het ontnemen van de rechten van leerlingen.
- De GO!-scholen staan voor keuzevrijheid. Waarom is er dan net in het GO! het verbod?
- De hoofddoek belemmert je niet bij het opletten in de les.
- Er zijn ook conservatieve families en meisjes die niet mogen kiezen. Een verbod kan hen kansen bieden.
- Een aparte school is niet goed voor de integratie, voor het samenleven.
- Is er een bewijs dat hoofddoeken een hinder zijn op de school?
- Is er een alternatief voor de meisjes die een hoofddoek willen blijven dragen?

e. Stellingen en reacties

Sociale druk

Een verbod is een manier om te vermijden dat leerlingen door vrienden onder druk worden gezet om een hoofddoek of ander teken te dragen zonder dat ze dat eigenlijk willen.

- Een verbod is als censuur. Het roept spanningen op. Het maakt het probleem groter.
- Zo wordt de meerderheid (de meisjes met hoofddruk) onderdrukt.
- Wat met de rechten van de meerderheid die geen sociale druk ervaart of uitoefent?
- Er is een vorm van sociale druk. Er bestaat ook over andere dingen sociale druk tussen jongeren. Er bij horen is belangrijk.
- Wat met de activiteiten buiten de school? In de sportclub? In de toneelvereniging?
- Wat is de hinder van de hoofddoek op school?
- Er moeten meer gesprekken op scholen worden georganiseerd. Zo wordt de druk bespreekbaar.
- Laat de jongeren zelf beslissen, zonder iets op te leggen. Wij kunnen dat wel.
- Wat met de godsdienstvrijheid? Wat met de rechten van het individu?

Identiteit

Een hoofddoek of tulband of kruisje is voor jongeren een deel van hun identiteitsontwikkeling. Het is daarom te vergelijken met andere uitingen van jeugdculturen (piercings, bepaald soort kleding ...).

- Je mag het niet vergelijken met een piercing. De tekens hebben een andere waarde.
- Het is slechts gedeeltelijk juist. Het hoort bij een identiteit, maar het staat niet op dezelfde hoogte. Gothics mogen wel op school, ook al zien ze er anders uit.
- Bij piercings en jongerenkledij is er meer sociale druk onder jongeren: er bij willen horen.
- Over de kruisjes. Weinig leerlingen in mijn katholieke school zijn praktiserend.
- Er zijn verschillen tussen katholieke scholen. In de ene school wordt er gebeden, in de andere niet.
- Een andere godsdienst 'verwerpen' is niet katholiek. Het zou ook moeten kunnen op katholieke scholen.

Gelijke onderwijskansen

Een verbod op hoofddoeken beperkt het recht op onderwijs en de gelijke onderwijskansen van meisjes met een hoofddoek. De schoolkeuze hangt dan misschien af van het al dan niet mogen dragen van een hoofddoek en niet van de studierichtingen.

- Waarom kies je voor een hoofddoek als je weet dat het gemakkelijker is op school en voor een job om er geen te dragen? Als je echt voor je kansen kiest?
- Het is een fundamentele keuze.
- Je zou niet moeten kiezen tussen je geloof en de maatschappij. Je kan ook goed brood verkopen met een hoofddoek. Je geloof is persoonlijk.

- Beeld je in dat je iets moet afzetten dat je al je hele leven draagt. Mijn doel is een diploma halen en mijn hoofddoek houden.
- Er moet aanvaarding, acceptatie zijn van de meisjes, met en zonder hoofddoek. Je moet kunnen zijn wie je bent.
- De moslimmeisjes moeten kunnen kiezen. Wij willen geen 'hulp' van de wetgever. We vragen wel hulp aan de werkgevers bij het zoeken van een stageplaats!
- Voor sikhs is het moeilijk om een school te vinden. Soms ligt de school erg ver en maakt een leerling zijn studie niet af. De weinige scholen die de tulband toelaten, worden concentratiescholen. Ik weet niet naar welke school ik in de toekomst kan.
- Bij ons op school willen de moslims wel studeren, een goed rapport en diploma halen. Het hangt niet af van het geloof.
- Is een verbod kansen bieden?
- Er moet een alternatief zijn voor wie wel een hoofddoek wenst te dragen. Dat is de opdracht van de gemeenschapsscholen.
- Er zijn moslima's die van ASO naar TSO zijn gegaan, die gestopt zijn ...

Tussendoor standpunt van de Vlaamse Jeugdraad over de hoofddoek op school

Het advies van de Vlaamse Jeugdraad stelt dat in alle scholen in Vlaanderen er dezelfde maatregel zijn. In elke school moet er een vrijheid zijn op het dragen van een hoofddoek. Jonge mensen kunnen zelf keuzes maken. Er zijn de rechten van de mens, van het kind. En ook de Belgische Grondwet en het decreet over gelijke onderwijskansen (vrijheid om een school te kiezen).

Gelijke kansen gaat over meer dan de schoolkeuze. Men moet inzetten op het wegwerken van de schoolse achterstand van allochtone leerlingen. Er zijn ook eindtermen die in tegenspraak zijn met een verbod.

De Vlaamse Jeugdraad stelt een kader voor van mogelijke beperkingen/voorwaarden:

- Gezicht en handen mogen niet bedekt worden.
- Leerlingen met en zonder hoofddoeken mogen niet intolerant zijn.
- Als er druk is (bekeerijver) binnen de school dan moeten hiervoor bewijzen zijn en moeten de betrokkenen gesanctioneerd worden (individuen, na dialoog). De dialoog is belangrijk.
- Kiezen voor een school is kiezen voor een pedagogisch project, wat betekent dat je deelneemt aan alle lessen. Hierover moet je niet discussiëren. Het is wel zo dat deelnemen aan een les niet betekent dat je het ook eens bent met de inhoud.
- Over stages. Tijdens een stage is een jongere leerling van de school dat betekent dat zij de regels van de school volgt (en dus de hoofddoek mag dragen) tenzij het bewezen is dat het dragen van een hoofddoek gevaarlijk is voor de job.

Beperkingen wanneer hoofddoeken voor leerlingen op school niet mogen:

- Tijdens sportlessen kunnen er sporthoofddoeken voorzien worden (zeker wanneer het buiten de schoolmuren doorgaat).
- Binnen de school is er een rustige plek waar meisjes hun hoofddoek kunnen afzetten en opzetten.
- Leerlingen moeten tolerant zijn tegenover elkaar.
- Bij activiteiten (lessen, stages, studiereizen ...) buiten de schoolmuren, mogen hoofddoeken wel.

Maatschappij

Een verbod bevordert de intolerantie omdat het de boodschap geeft dat een hoofddoek of tulband iets slechts is.

- Ja, je laat uitschijnen dat het slecht is. Het belemmert je weg naar de toekomst.
- Het verbod kan ook de bedoeling hebben om tot meer gelijkheid te komen.
- Het lijkt alsof het niet kan. Het is super dat moslima's ook kiezen voor katholiek onderwijs. Wij moeten ook voor hun geloof openstaan.
- De islam is onbekend. Mensen weten niet hoe er mee om te gaan. Is het wel veilig?
- Het heeft ook te maken met de media. Ze scheren ons over één kam.
- Ik vind het makkelijker om met een moslimmeisje zonder hoofddoek te praten.
- Omdat je er zelf ook geen draagt?
- In België is katholiek het 'normale'. Het heeft met opvoeding te maken.
- Jongeren zijn heel beïnvloedbaar. Als we er nu niet mee in contact komen, wat dan later als we gaan werken? Het is best om er vroeg mee in contact te komen.
- Er moet op school een klimaat zijn waar gesprekken mogelijk zijn. De school moet een plaats zijn waar je kan leren omgaan met diversiteit. Een verbod neemt die mogelijkheid weg.

3 Conclusies

De meeste deelnemers zijn tegen een verbod op het dragen van hoofddoeken, tulbanden, kruisjes ... door leerlingen op school. De leerlingen ervaren een verbod als een schending van hun vrijheid en rechten. Ze vinden dat de school een plek moet zijn voor onderling contact en dialoog. De school moet hen voorbereiden op het samenleven in de maatschappij.

Een aantal leerlingen sommen de volgende beperkingen en voorwaarden op. Het gezicht moet zichtbaar blijven. Islamieten moeten deelnemen aan alle lessen die de school aanbiedt. Scholen moeten meer werk maken van een open dialoog tussen leerlingen en leerkrachten, tussen leerlingen onderling.

Een meerderheid van de aanwezige scholieren kiest voor een algemene regel voor alle scholen. Zo komen er volgens hen geen concentratiescholen.

4 Tot slot

Uit De Morgen, 24 september 2009

Hoofddoeken

Wij zijn de jongens en meisjes van het vierde kantoor A van het IMS in Borgerhout. Wij staan niet te betogen aan een schoolpoort, wij zetten geen grote mond op voor de camera's, wij blijven niet weg van school. Maar door heel die hoofddoekenheisa stellen wij ons wel enkele vragen.

Sommigen onder ons dragen een hoofddoek, anderen niet. Niemand van ons had er een probleem mee haar hoofddoek uit te doen op school. Andere moslima's hebben dat wel. Iedereen is toch anders? Maar we maken toch deel uit van één en dezelfde samenleving? Met respect voor ieders eigenheid. Een samenleving waar ieder mag zijn wie hij wil.

Wij willen kiezen voor integratie. Wij kozen zelfs voor een 'katholieke' school. Alleen moeten we de eerste katholieke leerling hier nog tegenkomen. De laatste groep autochtone leerlingen is hier vertrokken toen wij nog niet geboren waren. Ze wonen bij ons in de straat, maar gaan naar andere scholen. Wij kiezen niet voor aparte scholen voor moslims. Maar waar zijn de niet-moslims dan? Waarom zitten zij niet in onze klas?

Wij zijn geen extremisten. Wij zijn gewone jongeren, die hier geboren zijn en op zoek zijn naar een eigen identiteit. En ja, wij zijn ook moslims. Is daar dan iets verkeerd mee? Heeft deze samenleving iets tegen ons geloof? En tegen de hoofddoek? Het is maar een hoofddoek. Vertel het ons! Eerlijk. Waar is deze samenleving zo bang voor? Want met of zonder hoofddoek, onze hoofden zitten vol met vragen.

De leerlingen van 4de kantoor A, IMS Borgerhout.

Anouar, Asma, Fadoua, Jaouad, Lhamo, Mohamed (x4), Nabillah, Smahane, Yasmine, Youssef en Youssra

De Morgen, pagina 14

© De Persgroep Publishing